

بررسی روش‌ها و شیوه‌های ساماندهی اصناف در جهت اصلاح نظام توزیع کالا و خدمات در سطح شهرستان‌های تابعه استان اردبیل

سیامک شکوهی فرد^{۱*}

۱. باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان، واحد اردبیل، دانشگاه آزاد اسلامی، اردبیل، ایران.

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۲/۲۶

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۲۵

اطلاعات مقاله

چکیده

اصناف نقش کلیدی در چرخه اقتصادی کشور ایفا کرده و فعالیت آن‌ها در ارزش افزوده بخش صنعت و معدن حیاتی است. اهمیت اصناف به‌عنوان بنگاه‌های کوچک و متوسط در ایجاد اشتغال، خلق ارزش افزوده و بهبود سیستم توزیع کالاها و خدمات در کشور قابل توجه بوده و لذا ساماندهی و ارائه راهکارهای متناظر با آن ضروری به نظر می‌رسد. از این‌رو، در این تحقیق، راهکارهای ساماندهی اصناف در استان اردبیل مطالعه شده و این راهکارها برحسب درجه اهمیت، رتبه‌بندی شده است. برای این کار، نمونه‌ای به حجم ۳۸۴ از میان کارشناسان، اعضا و خبرگان حوزه اصناف به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شده و پرسشنامه بین آن‌ها توزیع گردید. روایی پرسشنامه نیز به‌وسیله کارشناسان این حوزه تأیید شده و پایایی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ (۰/۸۳) تأیید شده است. بر اساس نتایج تحقیق، در سطح معناداری ۵ درصد، عوامل کلان اقتصادی و محیط کسب و کار در کشور بر ساماندهی اصناف در استان اردبیل تأثیر معناداری دارند. همچنین در سطح معناداری ۵ درصد می‌توان تأثیر مثبت و معنادار عوامل اختصاصی استان نظیر: تسریع در صدور پروانه فعالیت و مجوز کسب در استان، اعطای مشوق‌ها و تخفیف‌های مالیاتی برای صنوف و مشاغل، افزایش تخصص و مهارت نیروی انسانی به‌واسطه آموزش اصناف در استان، نظارت بر فعالیت اصناف و جریمه اصناف فاقد پروانه در استان و همکاری و مشارکت سایر ارگان‌ها از جمله شهرداری‌ها، سازمان بازرسی و ... با سازمان صنعت معدن و تجارت بر ساماندهی اصناف در استان اردبیل را پذیرفت. علاوه بر این، به منظور تعیین اهمیت راهکارهای موجود برای ساماندهی اصناف در استان اردبیل از آزمون فریدمن استفاده شده و یکسان بودن میانگین تأثیر راهکارهای ساماندهی اصناف در استان اردبیل در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد می‌شود. لذا می‌توان بیان نمود که از بعد اهمیت و تأثیرگذاری، میان راهکارهای ساماندهی اصناف در استان اردبیل تفاوت معناداری وجود دارد.

کلید واژه‌ها: ساماندهی، اصناف، سیستم توزیع، اردبیل.

دوره ۲، شماره ۱۰، زمستان ۱۴۰۱
صص ۳۵-۵۳
DOR: 20.1001.1.27173747.1401.3.10.3.6

مقدمه

نظام توزیع کالا و خدمات به‌عنوان مجموعه فرآیندهای موجود بین تولید تا مصرف در نظر گرفته می‌شود که از یک طرف کالاها و خدمات را در اختیار مصرف‌کنندگان قرار داده و از طرف دیگر اطلاعات و نقدینگی را به بخش‌های تولیدی ارائه می‌دهد. لذا مشتمل بر فرآیندهای نگهداری کالا، حمل‌ونقل، پخش، عمده‌فروشی و خرده‌فروشی و مدیریت فرآیندهای مذکور می‌شود. اهمیت موضوع مورد اشاره تا جایی است که در اکثر کشورها، گسترش استفاده از ابزار و روش‌های نوین نگهداری، چیدمان، حمل‌ونقل، توزیع کالا و خدمات با صرف کم‌ترین هزینه و زمان در فرآیند مربوطه و نیز رعایت استانداردهای مرتبط با حقوق مصرف‌کنندگان؛ به عنوان شاخص‌های توسعه و پیشرفت در نظر گرفته می‌شود. چرا که رشد و توسعه بخش‌های تولیدی در یک اقتصاد پویا، مستلزم وجود نظام توزیع کارآمد می‌باشد. اگر سیستم توزیع کالا از چابکی و شفافیت لازم برخوردار باشد اطلاعات بازار به‌صورت واقعی در اختیار تولیدکننده قرار خواهد گرفت که این امر به سرمایه‌گذاری و توسعه فعالیت‌های اقتصادی می‌انجامد. از سوی دیگر مصرف‌کننده نیز، قیمت واقعی کالا و خدمات را پرداخت می‌کند و قدرت مانور دلالت و واسطه‌ها به حداقل ممکن کاهش خواهد یافت. اما وضعیت فعلی نظام توزیع کالا و خدمات در کشورمان مطلوب نبوده و وابستگی بخش زیادی از قیمت کالاها به این بخش و همچنین گلیه‌مندی تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان، مویده وجود ساختار غیرمنطقی و ناکارایی در نظام فعلی توزیع کشور است که علاوه بر عدم شفافیت و نوسان‌های شدید قیمت، کاهش قدرت خرید مردم، آشفتگی در بازار و شکل‌گیری شبکه‌های غیررسمی توزیع را موجب شده است (چراغی، ۱۳۸۷).

در کنار کاستی‌های مربوط به نظام توزیع کالا و خدمات در کشور، بایستی نقش و اهمیت اصناف^۱ در برطرف کردن این کاستی‌ها را نیز مدنظر قرار داد. اصناف، بزرگ‌ترین بخش نظام اقتصادی کشور و از جمله بنگاه‌های اقتصادی کوچک و متوسط به شمار می‌روند که بخش اعظمی از نظام تولید، توزیع و خدمات را به خود اختصاص داده‌اند. همچنین، با توجه به گستره اصناف در کشور، آن‌ها علاوه بر ایفای نقش مؤثر در عرصه اقتصادی، در مسائل اجتماعی و فرهنگی نیز نقش مهمی ایفا می‌کنند. براین اساس، ظرفیت‌ها و قابلیت‌هایی که اصناف در عرصه‌های مختلف و از همه مهم‌تر عرصه اقتصادی جامعه دارند، باعث شده تا نگاه‌ها به سمت این بخش به عنوان بخشی اثرگذار در اقتصاد مقاومتی و همچنین برخورد با کالای قاچاق در نظام توزیع جلب شود. در بخش صنعت، معدن و تجارت، که به صورت مجزا بیش از ۳۵ درصد تولید ناخالص داخلی کشور را رقم می‌زند، نقش غالب بر عهده اصناف است؛ بنابراین، با توجه به ظرفیت‌ها و مزیت‌های بخش اصناف برای نظام اقتصادی کشور، اگر این بخش مورد توجه و حمایت قرار گیرد و ساز و کارهای متناسب با فعالیت این بخش در نظر گرفته شود، این حوزه می‌تواند نقش بسیار کلیدی و تعیین‌کننده‌ای در رشد تولید ناخالص داخلی داشته باشد. در بحث اشتغال نیز، اصناف نقش قابل توجهی در ایجاد اشتغال پایدار دارند. در شرایط فعلی اقتصادی و وجود تورم و رکودی که سایر بخش‌های اقتصادی با آن دست به‌گریبان هستند، شاید بتوان گفت این بخش، تنها حوزه‌ای بوده که توانسته سطح اشتغال خود را حفظ کند و نوعاً اشتغال‌هایی که بخش اصناف ایجاد می‌کند، از جنس اشتغال‌های پایدار بوده است. در حال حاضر نیز، سالانه بین ۲۰۰ تا ۲۵۰ هزار پروانه کسب واحد صنفی صادر می‌شود که اگر حتی یک نفر به واسطه هر پروانه کسب در کشور مشغول به کار شود، سطح بالایی از ایجاد اشتغال را در این بخش شاهد خواهیم بود؛ این در حالی است که هیچ‌گونه سرمایه‌گذاری دولتی در این بخش

بررسی روش‌ها و شیوه‌های ساماندهی اصناف / شکوهی‌فرد

صورت نمی‌گیرد و تسهیلات خاصی به این واحدها ارائه نمی‌شود. از این‌رو، باید بپذیریم که اصناف نمونه بارز بنگاه‌های اقتصادی کوچک و متوسط در کشور هستند و اگر مورد توجه و حمایت قرار گیرند، می‌توانند علاوه بر ایجاد شرایط اشتغال مناسب در کشور، در تولید و توزیع کالاها و خدمات نیز مؤثر باشند و خدمات فنی مناسب و خوبی را در جامعه ارائه دهند (بهشتی‌سرشت و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۹).

اگر اقتصاد مقاومتی را جوشش از درون و صدور کالا و خدمات به برون تعبیر کنیم، اصناف به عنوان یک پتانسیل بسیار خوب و بدون اتکا به منابع مختلف دولتی و حمایت‌های بخش‌های مختلف، به تنهایی می‌تواند درون‌زا باشد و نیازهایش را خودش تأمین کند. حال اگر بستر مناسب و بهتری برای آن‌ها فراهم شود و منابع و امکانات مطلوب برای نوسازی و بازسازی سیستم‌های تولیدی در اختیار آن قرار گیرد، می‌توانند در عرضه خدمات و کالا در فضای رقابتی بازار، تولید و همچنین اشتغال، نقش مؤثری در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی داشته باشند. بنابراین، اصناف با این باور که اقتصاد مقاومتی یعنی مقاوم‌سازی، بحران‌زدایی و ترمیم ساختارهای فرسوده و ناکارآمد، مردم‌محور کردن اقتصاد و سپردن کار به دست مردم و تشکل‌های اقتصادی، تأکید روی مزیت‌های داخلی و تلاش برای خوداتکایی، حذف قوانین و مصوبات دست و پا گیر و تسهیل و بهبود محیط کسب و کار، جلوگیری از سوداگری در اقتصاد کشور و داشتن عزم و اراده ملی جهت برخورد با قاچاق، می‌تواند در زمینه اقتصاد مقاومتی مؤثر و کارآمد عمل کند که این موضوع بیش از هر چیز نیازمند اصلاح قوانین نظام صنفی، تقویت و ساماندهی اصناف کشور است (عیوض‌لو و ارباب، ۱۳۸۹: ۵).

همچنین اصناف از جمله حوزه‌های نقش‌آفرین در زمینه اصلاح شبکه توزیع هستند؛ به طوری که، تمامی برنامه‌های تنظیم بازار طی سال‌های گذشته و در حال حاضر، بر عهده این بخش بوده است. در واقع، شبکه گسترده اصناف در کشور و وجود ساختار تشکیلاتی در این بخش برای اداره کردن بازار، این قابلیت و ظرفیت را در اصناف ایجاد کرده تا بتوانند نقش مهمی در تنظیم بازار، حتی در شرایط بد اقتصادی ایفا کنند. تاکنون نیز، هر سیاستی را که وزارت بازرگانی سابق و وزارت صنعت، معدن و تجارت فعلی در رابطه با تنظیم بازار اتخاذ یا اجرا کرده و موفقیتی حاصل شده، به دلیل همکاری اصناف با این نهاد بوده است. با این حال، اگرچه در حال حاضر، اصناف در اصلاح نظام توزیع یا تقسیم عادلانه سود بین حلقه‌های مختلف تولید و توزیع نقش‌آفرین هستند، اما اگر مشکلات این بخش حل شود و اقدامات و حمایت‌های مؤثر در جهت تقویت اصناف صورت بگیرد، اثرگذاری بهتر و مؤثرتری برای حل مشکلات و اصلاح نظام توزیع خواهند داشت (قلی‌پور، ۱۳۹۴: ۳۵).

با وجود نقش پررنگ اصناف در اقتصاد کشور، مشکلاتی که در اتحادیه‌های صنفی وجود دارد باعث شده تا اصناف نتوانند نقش و وظایف خود را در نظام توزیع به خوبی انجام دهند. یکی از این مشکلات، ضعف ساختار نیروی انسانی و منابع مالی مورد نیاز است که از یک طرف امکان انجام فعالیت‌های نظارتی را بر روی اعضای اتحادیه‌ها کاهش داده و از سوی دیگر، امکان فعالیت‌های جاری و توسعه‌ای آن‌ها را دچار اختلال کرده است. مشکل دیگر، رعایت نکردن حد نصاب اعضای اتحادیه‌ها می‌باشد. تعداد اعضای اتحادیه‌های صنفی در ماده ۲۱ قانون نظام صنفی ذکر شده و متأسفانه هنگام تشکیل بسیاری از اتحادیه‌ها، به این موضوع توجه نمی‌شود. که این موضوع هم بار مالی و هم اقتصادی و اجتماعی برای مردم دارد. یک مشکل دیگر و شاید مهم‌تر از همه، فعالیت‌های همگن و مشابه اتحادیه‌ها در رابطه با یک واحد صنفی است که متأسفانه این موضوع بلا تکلیفی و سردرگمی واحدهای صنفی را به دنبال دارد و از طرفی، برای رفع تقاضای مردم نیز مشکلاتی ایجاد می‌کند. بدین صورت که مثلاً، در حوزه کفش چند اتحادیه وجود دارد و اگر یک

واحد صنفی در حوزه کفش فعالیت کند و انواع مختلفی از کفش‌ها را متناسب با تقاضا ارائه کند، هر کدام از اتحادیه‌ها به فعالیت این واحد صنفی معترض می‌شوند که فقط باید یک نوع خاص داشته باشد که این موضوع با توجه به شرایط بازار امکان‌پذیر نیست و مشتری ترجیح می‌دهد با صرف وقت کمتر نیازهای خود را تنها از یک واحد صنفی تأمین کند نه این که برای هر نوع کالای مربوط به کفش به یک واحد صنفی خاص مراجعه کند. این در حالی است که در ماده ۴۹ قانون نظام صنفی، کمیسیون‌های نظارت بر فعالیت‌های صنفی در هر شهرستان مسئول نظارت بر اتحادیه‌هاست و به آن‌ها این اختیار داده شده است که خود آن‌ها رؤساً و یا با هماهنگی اتاق اصناف نسبت به ادغام و یا حتی تجزیه اتحادیه‌های مورد نیاز اقدام کنند، اما تاکنون هیچ اقدام روشن و بارزی از سوی آن‌ها در این زمینه صورت نگرفته است. همچنین، رشد سریع تعداد واحدهای صنفی نسبت به جمعیت کشور که بعضاً به صورت نامتوازن از نظر حوزه کاری، تراکم و الگوی استقرار؛ صورت گرفته است نه تنها باعث شده که بخش غالبی از واحدهای صنفی کشور، به شکل سنتی اداره شوند و تعداد زیادی از واحدهای صنفی، بدون مجوز پروانه کسب مشغول به فعالیت باشند بلکه منجر به افزایش هزینه مبادله و عدم امکان اجرای روش‌های مدرن فروش و حسابداری و برخی مشکلات در حوزه سلامتی و رفاه مصرف‌کنندگان نیز شده است.

بنابراین، شناسایی وضعیت فعلی فعالیت اصناف در سطح کشور و منطقه‌ای اهمیت خاصی داشته و می‌تواند بر متغیرهای کلیدی اقتصادی نظیر سطح درآمد افراد و اشتغال در سطح کلان و خرد تأثیرگذار باشد. اهمیت موضوع، زمانی بیشتر می‌شود که با ساماندهی فعالیت اصناف بتوان از مزایا و منافع اصناف بیش از پیش استفاده کرد. از این رو پژوهش حاضر درصدد یافتن راهکارها و شیوه‌های ساماندهی اصناف در استان اردبیل می‌باشد. با در نظر گرفتن جمعیتی مطالب، به طور کلی پژوهش حاضر در پی سنجش فرضیه‌های زیر می‌باشد:

- عوامل کلان اقتصادی بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع کالا در استان اردبیل تأثیر دارد.
- عوامل ویژه استان بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع کالا در استان اردبیل تأثیر دارد.
- محیط کسب و کار بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع کالاها در سطح شهرستان‌های تابعه تأثیر دارد.
- عوامل کلان و عوامل ویژه استان بر اصلاح و ساماندهی نظام توزیع کالا در استان اردبیل تأثیر معنادار دارد.
- انتقال و مکان‌یابی مناسب مشاغل مزاحم بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع کالا و خدمات در استان اردبیل تأثیر دارد.
- تسریع در صدور پروانه فعالیت و مجوز کسب و نظارت بر فعالیت اصناف و جریمه اصناف فاقد پروانه در استان بر اصلاح نظام توزیع کالاها و خدمات در استان اردبیل تأثیر معنادار دارد.
- اعطای مشوق‌ها و تخفیف‌های مالیاتی مشاغل و تسریع در اعطای تسهیلات بانکی به اصناف، بر اصلاح نظام توزیع کالاها و خدمات در استان اردبیل تأثیر معنادار دارد.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

اصناف

صنف در لغت به معنی گونه، نوع و دسته‌ای از هر چیز است و در جامعه اسلامی از همان آغاز به جماعات و گروه‌های پیشه‌ور اطلاق می‌شده است، مانند صنف صرافان، صنف رنگرزان. آنچه امروز تحت عنوان اصناف شناخته می‌شوند، قدمت زیادی در تاریخ تمدن جهان و ایران دارد. چرا که در گذشته در شکل‌گیری هر شهری، یکی از ارکان اصلی آن

بررسی روش‌ها و شیوه‌های ساماندهی اصناف / شکوهی‌فرد

کسبه، اصناف و بازار بوده است. به طوری که می‌توان ادعان داشت اصناف در قرون زیادی علاوه بر توزیع کالا و خدمات، تولیدکننده اصلی کالاها و محصولات صنعتی و فرآوری‌کننده محصولات کشاورزی بوده‌اند. بدین ترتیب، در گذشته اصناف رکن اصلی اقتصاد کشورها به خصوص شهرها بوده‌اند. در حال حاضر نیز بسیاری از بازارهای قدیمی شهرهای ایران، علاوه بر اینکه هنوز مرکز اصلی تجارت هستند، فضای مناسبی برای بازدید گردشگران خارجی و داخلی می‌باشند (بهشتی‌سرشت و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۱). بر اساس ماده ۴ قانون نظام صنفی، صنف عبارت است از گروهی از افراد که طبیعت فعالیت آنان از یک نوع باشد. صنوف مشمول این قانون، با توجه به نوع فعالیت آن‌ها به دو گروه تولیدی، توزیعی و خدمات فنی و خدماتی تقسیم می‌شوند (مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۸۲). براساس تقسیم‌بندی کلی دیگر، صنوف مختلف به چهار گروه عمده تقسیم می‌شوند. - صنوف تولیدی: آن گروه از صنوفی که فعالیت و خلاقیت‌های آن‌ها منجر به تغییر فیزیکی و یا شیمیایی مواد اولیه شده و منحصراً تولیدات خود را مستقیم یا غیرمستقیم در اختیار مصرف‌کننده قرار می‌دهند. - صنوف خدمات فنی آن دسته از صنوفی که فعالیت آن‌ها منجر به رفع عیب و نقص یا مرمت و نگهداری کالا می‌گردد. - صنوف توزیعی: آن دسته از صنوفی که صرفاً نسبت به عرضه کالا از محل واردات یا تولیدات داخلی اقدام می‌نمایند. - صنوف خدماتی: آن دسته از صنوفی که با فعالیت‌های خود قسمتی از نیازهای جامعه را تأمین نموده و این فعالیت در زمینه تبدیل مواد به فرآورده یا خدمات فنی نباشد (عیوض‌لو و ارباب، ۱۳۸۹: ۶).

کارکردهای گوناگون اصناف: اصناف در اقتصاد کارکردهای مختلفی دارد. این کارکردها عبارتند از: کارکرد اقتصادی (حاجیان‌پور و تاجداری، ۱۳۹۲: ۳۵). - کارکرد اجتماعی - مذهبی (حاجیان‌پور و تاجداری، ۱۳۹۲: ۳۶). - کارکرد سیاسی (قلی‌پور، ۱۳۹۴: ۳۶).

نقش اصناف در سیستم اقتصادی کشور: امروزه اصناف در زیربخش‌های تولیدی، توزیعی، خدماتی و خدمات فنی در ارتباط با تولید و توزیع کالا و خدمات فعالیت دارند به گونه‌ای که بخشی از تولید ناخالص ملی و اشتغال مولد به وسیله آن‌ها به وجود آمده و نقش خطیری در برخورد با پدیده قاچاق در نظام توزیع دارا می‌باشند. از این رو در صورت آماده شدن فضا و بستر رقابتی در چرخه اقتصادی، فعالیت اصناف باعث افزایش سرعت گردش کالا، خدمات و نقدینگی می‌شود (اتاق اصناف، ۱۳۹۴).

نظام توزیع

سیستم‌های پخش و توزیع، زنجیره‌ای از کسب‌وکارها یا واسطه‌ها است که از طریق آن یک محصول یا خدمات به دست مشتری می‌رسد. یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های مشتریان و تولیدکنندگان، توزیع مناسب محصول به مکان مناسب و مشتریان هدف است. توزیع مناسب کالا می‌تواند به‌عنوان مزیت رقابتی یک بنگاه اقتصادی نسبت به رقبای خود باشد.

انواع نظام توزیع

_ پخش و توزیع کالا از طریق شبکه‌های توزیع عمده‌فروشی _ پخش و توزیع کالا از طریق شرکت‌های پخش و طراحی شبکه‌های فروش مختلف _ پخش و توزیع مویرگی _ پخش و توزیع کالا از طریق توزیع مستقل _ فروش و توزیع کالا به صورت آنلاین _ پخش کالا به صورت انتخابی _ پخش و توزیع انحصاری

نقش و کارکرد نظام توزیع در اقتصاد

یکی از وجوه متمایز کننده کشورهای توسعه‌یافته از کشورهای توسعه نیافته و کمتر توسعه یافته، نظام کارآمد توزیع کالا و خدمات است. به طوری که در کشورهای توسعه یافته محصولات در حداقل زمان ممکن از دست تولیدکنندگان (داخلی و خارجی) به دست مصرف‌کنندگان نهایی انتقال می‌یابند. این موضوع موجب افزایش سرعت مبادلات و در نتیجه افزایش مصرف محصولات می‌گردد. هم‌چنین این مسأله از جمله عوامل مهم تحریک بخش‌های تولیدی اقتصاد کشورها برای رشد تولید محصولات (کمیت و کیفیت) شده و در نهایت موجب رشد اقتصادی بیشتر شده است. از زاویه دیگر در این کشورها توزیع صحیح کالاها موجب کاهش هزینه‌های انتقال کالا از تولیدکنندگان به مصرف‌کنندگان با رعایت استاندارد مطلوب انتقال، نگهداری و توزیع کالاها و کاهش واسطه‌ها و دلالتان غیرضروری در شبکه توزیع و عملاً افزایش ارزش افزوده بخش بازرگانی در فرایند چرخه اقتصادی کشور شده است (عابدینی، ۱۳۹۷). فواید شبکه توزیع کارآمد و صحیح محصولات در کشورهای توسعه‌یافته، به موارد ذکر شده فوق ختم نمی‌گردد، بلکه می‌توان به فواید دیگری نظیر بهبود عدالت اجتماعی، بهینه ساختن الگوی مصرف کالاها در نقاط مختلف این کشورها و مسایلی از این قبیل نیز اشاره داشت (چراغی، ۱۳۸۵).

ساماندهی

اکثر کشورهای دنیا در حال نوین‌سازی سیستم توزیع کالاها و خدمات هستند. ایجاد فروشگاه‌های زنجیره‌ای بزرگ به جای واحدهای توزیعی کوچک، توزیع محصولات در بازار به شکل‌های مختلفی مانند فراگیر، انتخابی و انحصاری در حوزه‌های مواد مصرفی روزانه، کالاهای مصرفی کم‌دوام و کالاهای مصرفی و سرمایه‌ای بادوام، در سطوح خرده‌فروشی و عمده‌فروشی صورت می‌گیرد. کانال توزیع هر محصولی متناسب با نوع آن اعم از مصرفی، صنعتی و خدماتی متفاوت بوده و یکسری از کالاها مانند کالاهای بادوام به صورت مستقیم و یکسری هم به صورت غیرمستقیم و بعد از عبور از کانال‌های توزیع از قبیل واسطه‌ها، عمده‌فروش‌ها، شرکت‌های پخش و خرده‌فروشی‌ها به مصرف‌کننده نهایی عرضه می‌شوند. کالاهایی هم هستند که با استفاده از هردو روش توزیع می‌شوند (الفتی و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۲۵).

منطقه‌بندی

منطقه‌بندی به عنوان نظم با قانون در جهت استفاده زمین و ساخت و ساز و ارتفاع و تراکم ساختمان‌ها در نواحی ویژه برای اهداف هماهنگ امنیتی، سلامت، بهداشت و رفاه عمومی اجتماع است. منطقه‌بندی سهم عمده‌ای در برنامه‌ریزی شهری دارد. در واقع هدف از منطقه‌بندی، جلوگیری از اختلاط کاربری‌ها و فعالیت‌های ناسازگاری است که احتمالاً تأثیرات زیان‌آور بر یکدیگر دارند. طبق ضوابط منطقه‌بندی معمولاً شهر به مناطق مسکونی، تجاری، صنعتی، تشکیلاتی، اداری و تفریحی تقسیم می‌شود (تقی‌زاد فانی و همکاران، ۱۴۰۱: ۷۷).

اهداف منطقه بندی: - ابزاری برای برنامه‌ریزان شهری - آماده کردن هماهنگ از انواع تسهیلات حمل و نقل، تهیه آب، زهکشی، برق و... - ابزاری در دست برنامه‌ریزان شهری برای انجام هر طرح برنامه‌ریزی شهری کار و موفق - نیل به ارتقاء بیشتر سلامتی و رفاه عمومی - جلوگیری از تمرکز بیشتر جمعیت.

نظریات در زمینه مکان‌یابی و ساماندهی

از اوایل قرن بیستم، نخستین نظرات در زمینه برنامه‌ریزی فضایی و ساماندهی صنایع در شهرها به ظهور رسید. تونی گارنیه^۱ فرانسوی (۱۸۶۹-۱۹۴۸) از نخستین نظریه‌پردازان در زمینه شهرسازی مدرن است که در سال ۱۹۱۷ طرح

بررسی روش‌ها و شیوه‌های ساماندهی اصناف / شکوهی‌فرد

معروف شهر صنعتی را منتشر کرد. طرح شهر صنعتی اولین نظریه مدون و کل‌نگر در زمینه طراحی و مکان‌یابی صنایع و خدمات شهری است که نوعی منطق بندی صنعتی، با گرایش به مفاهیم محیط زیست ارائه می‌دهد. در این طرح، صنایع به گروه‌های متعدد تقسیم شده و محل استقرار صنعتی نظیر کوره‌های ذوب آهن که دارای اثرات زیان‌بار شدیدی هستند، در دورترین فاصله از شهر در نظر گرفته شده بود. در حالی که قسمت‌های نزدیک‌تر به مناطق مسکونی، جهت استقرار صنعتی که آلودگی کمتری دارند نظیر نساجی، اختصاص داده شده بود (شوای، ۱۳۹۹).

تجربیات ساماندهی مشاغل و فعالیت‌های صنعتی در جهان و ایران

تجربه کشور شیلی (شهر سانتیاگو) در ساماندهی: شهر سانتیاگو، پایتخت شیلی، به دلیل وجود صنایع آلاینده دچار مشکلات محیط زیستی گردیده است. آلودگی هوا، آلودگی آب رودخانه شهر به دلیل ورود فاضلاب صنایع و انباشت پسماندهای جامد صنایع از مشکلات ایجاد شده در این شهر به دلیل فعالیت‌های صنعتی ایجاد گردیده است. روش مواجهه کشور شیلی در شهر سانتیاگو با فعالیت‌های صنعتی آلاینده، اجرای برنامه پیشگیری از آلودگی بوده است. اجزای برنامه پیشگیری از آلودگی صنایع در شهر سانتیاگو عبارت بودند از: آموزش و آگاهی. _ تغییر در فن‌آوری فرایند تولید. _ به‌کارگیری ابزارهایی برای به‌کارگیری فن‌آوری جدید در تدوین سیاست‌های اقتصادی. _ قوانین دولتی و استانداردها (تدوین قوانین ارتباط دهنده ساختار تصمیم‌گیری موجود و سیاست‌های محیط زیستی).

تجربه کشور چین (شهر دالیان) در ساماندهی: شهر دالیان مرکز تجارت، گردشگری و یکی از قطب‌های صنایع سنگین در چین می‌باشد. وجود فعالیت‌های صنعتی سنگین و بزرگ مقیاس موجب ایجاد مشکل آلودگی هوا گردیده است. مواجهه با فعالیت‌های صنعتی آلاینده در درون شهر، از طریق جابجایی واحد صنعتی به خارج از شهر صورت پذیرفته است (حاتمی‌نژاد و عمران‌زاده، ۱۳۸۹: ۶۷).

ساماندهی صنایع و مشاغل در کلان‌شهر تهران: رویکردها: _ شرکت ساماندهی صنایع و مشاغل تهران بر اساس مأموریت‌های مصوب خود که شامل موارد زیر بوده است، اقدامات گسترده‌ای را در سطح شهر انجام داده است. _ برنامه‌ریزی، مدیریت و نظارت در جلوگیری از تأسیس و استمرار فعالیت صنایع و مشاغل مزاحم در شهر تهران _ پیشبرد اهداف شهرداری تهران در بخش اجرایی ساماندهی از طریق صدور آراء بند ۲۰ ماده ۵۵ قانون شهرداری‌ها و پیگیری اجرای آن‌ها در مناطق بیست و دو گانه شهرداری تهران. _ برنامه‌ریزی در زمینه ساخت و امکان ایجاد مجتمع‌های درون شهری و برون شهری جهت انتقال واحدهای شغلی مزاحم و آلاینده و نظارت بر اجرا و طراحی این مجتمع‌ها. _ ارتقاء بهداشت عمومی شهر از طریق کنترل جمعیت جانوران مضر شهری (موش و سگ). _ انجام کلیه امور مرتبط با کیوسک‌ها و جمع‌آوری کیوسک‌های غیرمجاز در سطح شهر.

اقدامات پیش‌بینی شده در امر ساماندهی صنایع مشاغل در کلان‌شهر تهران: بر اساس راهبردهای طرح جامع، برنامه‌ها بایستی مبتنی بر دستیابی به شهری دانش پایه، هوشمند، جهانی باشد که به صورت زیر پیش‌بینی شده است: _ پالایش صنایع موجود آلاینده و دارای رای‌بند بیست با صنایع با فن‌آوری بالا و پاک. _ ایجاد مراکز و مجتمع‌های صنفی خدماتی طبق مصوبات و اسناد فرادست و آئین‌نامه‌های مصوب (خاور شهر، تالاب بهرام و...). _ تقویت خوشه‌های صنفی و صنعتی و بسترسازی برای ایجاد پارک‌های فن‌آوری. _ اجرای برنامه‌های استخراج شده از طرح جامع.

ساماندهی صنایع و مشاغل در کلان‌شهر مشهد: رویکردها: براساس مطالعات انجام شده، رویکردها برای دستیابی به شرایط مطلوب، به شرح زیر تعیین شده است: _ ساماندهی فعالیت‌ها از نظر نیروی انسانی. پیش‌بینی منابع درآمد پایدار برای این امر. _ ساختارسازی الگوی فعالیت واحدهای تولیدی و کارگاهی به صورت خوشه‌ای. _ پیش‌بینی الگوهای فعالیت واحدهای تولیدی و کارگاهی به صورت خوشه‌ای. _ بهره‌گیری از روش‌های تشویقی.

اقدامات انجام شده: اهم اقدامات انجام شده در مشهد به‌ویژه در محورهای ساماندهی صنایع و مشاغل به شرح زیر است: _ ساماندهی صنایع فلزی و کارگاه‌های قطعه‌سازی در محور مشهد - قوچان (با هدف ایجاد نوعی رقابت و قابلیت در تغییر فن‌آوری). _ مکان‌یابی براساس مطالعات و تحقیقات لازم و به دور از اعمال نظرات شخصی تهیه و تدوین پروژه ساماندهی مشاغل تولیدی و کارگاهی با هدف طراحی هندسه استقرار کارگاه‌ها. _ ایجاد بازارچه‌ها برای مشاغل سیار و بی‌کانون. _ ایجاد فروشگاه‌های مرکزی (الماس شرق - پروما).

مجتمع‌های صنفی و صنعتی: اقدامات پیش‌بینی شده در امر ساماندهی صنایع و مشاغل کلان‌شهر مشهد: _ استخراج مقادیر حد آستانه مجاز مواجهه با آلاینده‌ها. _ تهیه استانداردهای مساحت در مشاغل مختلف بر حسب متر مربع. _ پیش‌بینی ساختارسازی برای تأمین نیروی انسانی مناسب کارگاه‌ها و ساماندهی فعالیت‌ها از نظر نیروی انسانی. _ پیش‌بینی تأمین منابع درآمد پایدار برای ساماندهی از طریق تشکیل تعاونی پول (حاتمی‌نژاد و عمران‌زاده، ۱۳۸۹: ۶۹).

روش پژوهش

تحقیق حاضر از حیث هدف تحقیقی کاربردی و از حیث نحوه گردآوری اطلاعات از نوع توصیفی پیمایشی است که به شیوه مقطعی صورت می‌پذیرد. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه مدیران اصناف، کارشناسان و افراد خبره در زمینه فعالیت اصناف در استان اردبیل می‌باشند. برای نمونه‌گیری از جامعه آماری نیز از روش تصادفی ساده استفاده می‌گردد. از آن‌جا که اعضای فعال در اصناف مختلف استان اردبیل و همچنین کارشناسان خبرگان این حوزه نامعین است، براساس جدول مورگان، حجم نمونه ۳۸۴ نفر تعیین می‌گردد. برای گردآوری داده‌های پژوهش نیز از روش میدانی و ابزار پرسشنامه محقق‌ساخته استفاده شد. این پرسشنامه شامل ۲۱ سوال می‌باشد که سوالات ۱۳ تا ۱۷ از مطالعه تویسرکانیان و همکاران (۱۳۹۴) و سوالات ۸ و ۱۸ از پرسشنامه قلی‌پور (۱۳۹۴) اقتباس شده است. بدین ترتیب در این تحقیق، از طریق پرسشنامه، نظریات مدیران اصناف، کارشناسان این حوزه و دیگر صاحب‌نظران گردآوری می‌شود. سپس با استفاده از معیار لیکرت این پرسشنامه‌ها کمی شده و با استفاده از نرم افزار SPSS داده‌های کمی شده تجزیه و تحلیل می‌گردند. همچنین براساس آزمون فریدمن، راهکارهای پیشنهادی برای ساماندهی اصناف در قالب پرسشنامه الویت‌بندی می‌گردد تا میزان اهمیت این راهکارها نیز مشخص گردد.

یافته‌های توصیفی

مهم‌ترین ویژگی‌های جمعیت‌شناختی که در این تحقیق مطالعه می‌شوند عبارتند از:

سن

جدول ۱. توصیف متغیر سن نمونه آماری

سن	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی تجمعی
۲۰-۳۰	۱۷۴	۴۵/۴	۴۵/۴
۳۱-۴۱	۱۸۰	۴۶/۹	۹۲/۳
۴۱-۶۰	۳۰	۷/۷	۱۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

نتایج جدول (۱) نشان می‌دهند که بیشتر پاسخ‌دهندگان بین سنین ۳۱ تا ۴۰ سال قرار دارند و ۴۵/۴ درصد افراد در بین سنین ۲۰-۳۰ سال، ۴۶/۹ آن‌ها بین سنین ۳۱-۴۰ سال و ۷/۷ درصد افراد نیز بین سنین ۴۱-۶۰ سال می‌باشند.

وضعیت تحصیلات

همچنین ۸/۸ درصد از افراد دارای تحصیلات دیپلم، ۱۴/۶ درصد دارای تحصیلات فوق‌دیپلم، ۴۰/۸ درصد دارای تحصیلات کارشناسی و ۳۶/۲ درصد افراد دارای تحصیلات کارشناسی ارشد و بالاتر می‌باشند.

جدول ۲. توصیف وضعیت تحصیلات نمونه آماری

تحصیلات	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی تجمعی
دیپلم	۳۳	۸/۵	۸/۵
فوق دیپلم	۵۶	۱۴/۶	۲۳/۱
کارشناسی	۱۵۷	۴۰/۸	۶۳/۸
کارشناسی ارشد و بالاتر	۱۳۸	۳۶/۲	۱۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق

جنسیت

در این تحقیق، ۸۴/۲ درصد از اعضای نمونه مرد بوده و ۱۵/۸ درصد افراد نیز زن می‌باشند.

جدول ۳. وضعیت جنسیت اعضای نمونه

متغیر	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی تجمعی
مرد	۳۲۳	۸۴/۲	۸۴/۲
زن	۶۱	۱۵/۸	۱۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

یافته‌ها و بحث

پایایی

در این تحقیق جهت تعیین پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. ضریب آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۸۴ به دست آمد. همچنین ضریب آلفای کرونباخ برای زیربخش‌های پرسشنامه به تفکیک برای عوامل کلان اقتصادی و محیط کسب و کار کشور و عوامل اختصاصی مؤثر بر ساماندهی اصناف در استان اردبیل به ترتیب

۰/۸۱ و ۰/۸۷ به دست آمد. این امر پایایی پرسشنامه‌های مذکور را نشان می‌دهد. لازم به ذکر است که روایی پرسشنامه به صورت محتوایی نیز تعیین شده و در آن از نظرات اساتید و کارشناسان حوزه کسب و کار، اقتصاد و مدیریت استفاده شده است.

نرمال بودن

نرمال بودن توزیع متغیرها با استفاده از آزمون اسمیرنوف-کلموگروف مطالعه شده و نتایج آن در جدول (۴) ارائه شده است. براین اساس، در این تحقیق، متغیرهای تحقیق توزیع نرمال دارند. زیرا Prob هرکدام از آن‌ها بالاتر از ۰/۰۵ بوده و در نتیجه سطح معناداری ۵ درصد نمی‌توان فرضیه صفر نرمال بودن توزیع داده‌ها را رد کرد.

جدول ۴. نتایج آزمون اسمیرنوف-کلموگروف

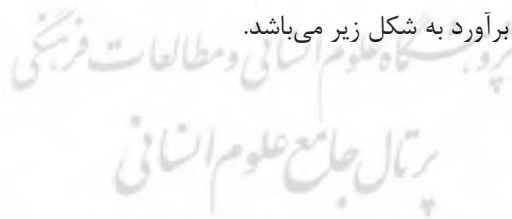
عوامل اختصاصی استان اردبیل	عوامل اختصاصی استان اردبیل	عوامل اختصاصی استان اردبیل
عوامل کلان اقتصادی و محیط کسب و کار کشور	عوامل کلان اقتصادی و محیط کسب و کار کشور	عوامل کلان اقتصادی و محیط کسب و کار کشور
۳۸۴	۳۸۴	تعداد مشاهدات
۱/۰۵	۰/۹۵۷	آماره اسمیرنوف-کلموگروف
۰/۲۲	۰/۳۱۹	سطح معناداری (دوطرفه)

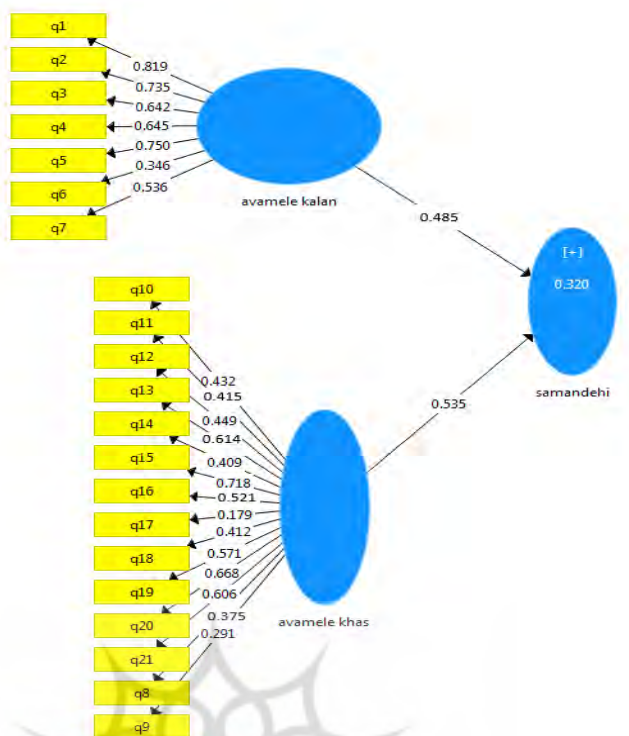
منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

با توجه به نرمال بودن متغیرهای تحقیق و همچنین بالا بودن حجم نمونه، در این پژوهش از تحلیل عاملی تاییدی^۱ برای سنجش انتخاب صحیح گویه‌ها استفاده می‌گردد.

تحلیل عاملی

برای انجام تحلیل عاملی از نرم افزار SmartPLS3 استفاده شده است. برای این کار اطلاعات پرسشنامه از نرم‌افزار Spss به محیط نرم افزار SmartPLS3 منتقل شده و بعد از تعریف متغیرها در آن و ترسیم رابطه نموداری بین متغیر ساماندهی، عوامل کلان اقتصادی، محیط کسب و کار و عوامل خاص استانی، با استفاده از دستور Calculate مدل تحقیق برآورد شده است. نتایج این برآورد به شکل زیر می‌باشد.

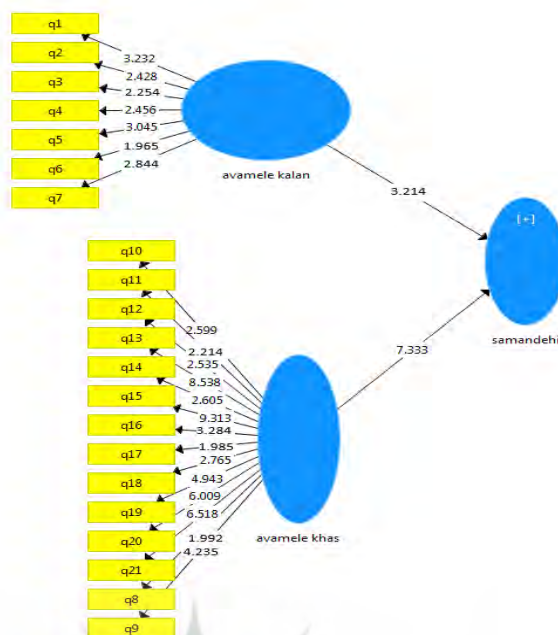
شکل ۱. نمودار نتایج برآورد مدل در حالت تخمین استاندارد
منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

طبق شکل (۱) مشاهده می‌شود که مقدار بار عاملی گویه‌های متغیر عوامل کلان عموماً (برای ۶ سوال از ۷ سوال) بالاتر از ۰/۵ بوده و نشانگر این است که سؤالات و گویه‌های این متغیر به درستی و صحیح انتخاب شده‌اند. (لازم به ذکر است که اگر بار عاملی کمتر از ۰/۳ باشد رابطه ضعیف در نظر گرفته شده و از آن صرف‌نظر می‌شود. بار عاملی بین ۰/۳ تا ۰/۶ قابل قبول است و اگر بزرگتر از ۰/۶ باشد خیلی مطلوب است. اگر بخواهیم براساس بار عاملی و میزان آن سؤالات را رتبه‌بندی کنیم در بین گویه‌ها و سؤالات عوامل کلان اقتصادی و محیطی سؤالات ۱، ۵ و ۲ به ترتیب بیشترین میزان بار عاملی را دارند.

جدول ۵. بار عاملی گویه‌های مربوط به عوامل کلان و محیط کسب و کار در سطح کشور

بار عاملی	گویه
۰/۸۱۹	حذف قوانین و مصوبات دست و پاگیر و تسهیل و بهبود محیط کسب و کار
۰/۷۵۰	ایجاد نظام کدینگ ملی کالا
۰/۷۳۵	اصلاح قوانین نظام صنفی و تقویت و ساماندهی اصناف در سطح کل

منبع: یافته‌های تحقیق

شکل ۲. نتایج برآورد مدل در حالت معناداری ضرایب
منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

نتایج برآورد مدل در حالت معناداری ضرایب نشان می‌دهند که برای تمام گویه‌های متغیر عوامل کلان، مقدار آماره t بزرگتر از $1/96$ بوده و معنادار بودن این ضرایب در سطح معناداری ۵ درصد را نشان می‌دهند. در مورد گویه‌های مربوط به عوامل خاص استان نیز می‌توان گفت که به‌غیر از سؤال ۱۷، بار عاملی مربوط به بقیه گویه‌ها مورد قبول بوده و عموماً بالاتر از $0/4$ می‌باشند. رتبه‌بندی سؤالات و گویه‌ها براساس میزان بار عاملی آن‌ها نیز نشان می‌دهند که در بین گویه‌های عوامل خاص استانی، سؤالات ۱۵، ۲۰ و ۱۳ بیشترین میزان بار عاملی را دارا می‌باشند. همچنین مقدار آماره t برای گویه‌های مربوط به عوامل خاص استانی نیز بالاتر از $1/96$ بوده و نشانگر معنادار بودن بارهای عاملی در سطح معناداری ۵ درصد می‌باشد.

جدول ۷. بار عاملی گویه‌های مربوط به عوامل ویژه استان

بار عاملی	گویه
۰/۷۱۸	تعیین محل جدید و مناسب برای استقرار مشاغل مزاحم در استان
۰/۶۶۸	کاهش قدرت مانور دلان و واسطه‌ها و حداقل کردن آن
۰/۶۱۴	انتقال اصناف و صنایع آلاینده به تفکیک و به صورت مرحله‌ای و به ترتیب تقدم و تاخر (با توجه به شدت آلاینده‌گی) به مناطق خارج از شهر

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

ارزیابی مدل

طبق مقادیر به‌دست آمده (جدول ۷)، پایایی ترکیبی برای متغیرهای کلان و محیط کسب و کار در سطح کل کشور و برای عوامل خاص استانی بالاتر از $0/7$ می‌باشد. از این‌رو پرسشنامه و مؤلفه‌های آن از پایایی برخوردارند. همچنین

بررسی روش‌ها و شیوه‌های ساماندهی اصناف / شکوهی‌فرد

برای بررسی روایی نیز از میانگین واریانس استخراج شده (AVE) استفاده شده و با توجه به مقدار آن (بالاتر از ۰/۵) پرسشنامه و مؤلفه‌های آن از روایی برخوردارند.

جدول ۲. پایایی ترکیبی و میانگین واریانس استخراج شده

میانگین واریانس استخراج شده (AVE)	پایایی ترکیبی (CR)	عوامل اختصاصی استان اردبیل
۰/۶۵	۰/۷۸	عوامل اختصاصی استان اردبیل
۰/۶۱	۰/۷۲	عوامل کلان اقتصادی و محیط کسب و کار کشور

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

تجزیه و تحلیل فرضیه‌های پژوهش

فرضیه اول: عوامل کلان اقتصادی بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع کالا در استان اردبیل تاثیر دارد. برای آزمون این فرضیه از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شده است. عوامل کلان اقتصادی بر اساس سؤالات ۳، ۵ و ۷ پرسشنامه سنجیده شده و ضریب و آماره t مربوط به آن در جدول ۸ ارائه شده است. با توجه به سطح معناداری ۰/۰۰۵ و مقایسه آن با مقدار خطای مجاز ۰/۰۵ با اطمینان ۰/۹۵ فرض H_0 رد می‌شود. به عبارت دیگر، در سطح معناداری ۵ درصد، عوامل کلان اقتصادی کشور بر ساماندهی اصناف در استان اردبیل تاثیر معناداری دارد. از این رو می‌توان گفت که شرایط اقتصادی کشور (رکود یا تورم)، ایجاد نظام کدینگ ملی کالا و ایجاد پنجره واحد تسهیل صادرات و واردات کشور از جمله مواردی هستند که می‌توانند بر سازماندهی اصناف در استان اردبیل تاثیرگذار باشند. زیرا شرایط ویژه اقتصاد ایران که بیشتر با رکود تورمی مواجه است بر فعالیت همه مشاغل و صنوف تاثیر منفی داشته و سطح فعالیت‌های آنان را کاهش داده است. همچنین ایجاد پنجره واحد تسهیل صادرات و واردات از جمله سیاست‌های کلان اقتصادی است که می‌تواند بر ساماندهی و اصلاح نظام توزیع در سطح کشور و استان مؤثر باشد. این نتیجه با یافته‌های مطالعه چراغی (۱۳۸۵) و قلی‌پور (۱۳۹۴) مطابقت دارد.

جدول ۸. تاثیر عوامل کلان اقتصادی کشور بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع در استان اردبیل و مقدار آماره t

متغیر مورد بررسی	ضریب	انحراف استاندارد	مقدار آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری
عوامل کلان اقتصادی کشور	۳/۲۷	۰/۶۸	۴/۸۰	۳۸۲	۰/۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

فرضیه دوم: عوامل ویژه استان بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع کالا در استان اردبیل تاثیر دارد. این عوامل با استفاده از سؤالات ۱۱، ۱۲، ۱۴، ۱۷، ۱۹، ۲۰ و ۲۱ سنجیده شده و نتایج آن اعم از ضریب و آماره t در جدول (۹) ارائه شده است. با توجه به نتایج تحقیق و در سطح معناداری ۵ درصد می‌توان تاثیر مثبت و معنادار اختصاصی استان بر سازماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع در استان اردبیل را پذیرفت و فرض H_0 مبنی بر معنادار نبودن تاثیر آن را رد کرد. از این رو، می‌توان بیان کرد ایجاد زنجیره‌های بزرگ توزیع کالا در استان، رشد سریع تعداد واحدهای صنفی در مقایسه با جمعیت استان، کاهش عدم شفافیت و ممانعت از نوسان‌های شدید قیمت کالاها در استان، کاهش قدرت مانور دلالان و واسطه‌ها و حداقل کردن آن و افزایش تخصص و مهارت نیروی انسانی به واسطه آموزش اصناف در استان و همکاری و مشارکت سایر ارگان‌ها از جمله شهرداری‌ها، سازمان بازرسی و ... با سازمان صنعت معدن و تجارت جزو مواردی هستند که بر سازماندهی اصناف در استان اردبیل تاثیرگذار می‌باشند. به عبارت دیگر، افزایش تخصص و مهارت نیروی انسانی به واسطه آموزش اصناف در استان در ساماندهی اصناف در استان اردبیل

مؤثر است زیرا افراد آموزش دیده معمولاً انگیزه کارآفرینی و بینش بهتری در بازه شغل و فعالیت خود داشته و این امر ضمن تأثیر مثبت بر سطح فعالیت اصناف و کل اقتصاد، بر ساماندهی اصناف نیز تأثیر بسزایی دارد. این موضوع با یافته‌های تویسرکانیان و همکاران (۱۳۹۴) و قلی‌پور (۱۳۹۴) مطابقت دارد.

جدول ۹. تاثیر عوامل ویژه استان بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع کالا در استان اردبیل و مقدار آماره t

متغیر مورد بررسی	ضریب	انحراف استاندارد	مقدار آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری
عوامل ویژه استان	۷/۶۴	۰/۹۲	۸/۳۰	۳۸۲	۰/۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

فرضیه سوم: محیط کسب و کار بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع کالاها در سطح شهرستان‌های تابعه تأثیر دارد.

در این پژوهش برای سنجش متغیر محیط کسب و کار از سوالات ۱، ۲، ۴ و ۶ و برای آزمون فرضیه از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شده است. براساس نتایج برآورد مدل طبق جدول ۱۰ در سطح معناداری ۵ درصد، می‌توان فرض H_0 را رد کرد. به عبارت دیگر، در سطح معناداری ۵ درصد، محیط کسب و کار کشور بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع در استان اردبیل تأثیر معناداری دارد. این موضوع با مطالعات حاتمی‌نژاد و عمران‌زاده (۱۳۸۹) و قلی‌پور (۱۳۹۴) مشابهت دارد. محیط کسب و کار در کشور و حذف قوانین و مصوبات دست و پا گیر، اصلاح قوانین نظام صنفی و تقویت و ساماندهی اصناف در سطح کل کشور و ایجاد پایگاه اطلاع‌رسانی اصناف و بازرگانان جزو مواردی هستند که می‌توانند بر ساماندهی اصناف و توزیع نظام توزیع کالا در استان اردبیل تأثیرگذار باشند. زیرا وجود قوانین و مصوبات بیجا و دست و پا گیر، خود عامل منفی است که اگر چه با هدف تسهیل و روان‌سازی فعالیت مشاغل و اصناف اتخاذ می‌گردد، اما در عمل بی‌فایده بوده و حتی به دلیل وجود تداخل و تعارض بین این قوانین، فعالیت اصناف و مشاغل در کشور و علی‌الخصوص استان اردبیل را با مشکل مواجه می‌کند. محیط کسب و کار نیز به عنوان بستر اصلی فعالیت اصناف، تأثیر مهم و معنادار بر فعالیت و ساماندهی آنها دارد. اگرچه این بستر نقش اساسی در تسهیل فعالیت مشاغل و اصناف دارد، اما به دلیل مساعد نبودن وضعیت ایران در شاخص‌های فضای کسب و کار، فعالیت اصناف و مشاغل نیز از این ناحیه آسیب می‌بیند. علاوه بر این قوانین صنفی کشور نیز، ضمن رعایت حقوق مصرف‌کننده، بایستی در راستای منافع اصناف باشد تا منافع دولت. از این رو اصلاح و تقویت این قوانین، هم راستا با نتایج این تحقیق، می‌تواند نقش کلیدی در بهبود و ساماندهی وضعیت فعالیت اصناف و مشاغل در کشور و استان اردبیل داشته باشند.

جدول ۱۰. تأثیر متغیر محیط کسب و کار کشور بر ساماندهی اصناف و نظام توزیع کالا و خدمات در استان اردبیل و مقدار آماره t

متغیر مورد بررسی	ضریب	انحراف استاندارد	مقدار آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری
متغیر محیط کسب و کار	۲/۵۸	۰/۳۴	۷/۵۸	۳۸۲	۰/۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

فرضیه چهارم: عوامل کلان و عوامل ویژه استان بر اصلاح و ساماندهی نظام توزیع کالا در استان اردبیل تأثیر معنادار دارد.

این عوامل، با استفاده از سوالات ۳، ۵، ۷، ۱۱، ۱۲، ۱۴، ۱۷، ۱۹، ۲۰ و ۲۱ پرسشنامه اندازه‌گیری می‌گردند. همانند فرضیه اول و دوم و در سطح معناداری ۵ درصد، عوامل کلان اقتصادی و عوامل ویژه استان بر اصلاح و ساماندهی نظام

بررسی روش‌ها و شیوه‌های ساماندهی اصناف / شکوهی‌فرد

توزیع کالا در استان اردبیل تأثیر معنادار دارند. زیرا (Prob) آزمون صفر بوده و می‌توان فرض H_0 مبنی بر معنادار نبودن تأثیر عوامل کلان اقتصادی و عوامل ویژه استان را رد کرد. این نتیجه با یافته‌های چراغی (۱۳۸۵)، تویسرکانیان و همکاران (۱۳۹۴) و قلی‌پور (۱۳۹۴) مشابهت دارد.

جدول ۱۱. تأثیر عوامل کلان و عوامل ویژه استان بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع کالا و خدمات در استان اردبیل و مقدار آماره t

متغیر مورد بررسی	ضریب	انحراف استاندارد	مقدار آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری
عوامل کلان و ویژه استان	۴/۰۲	۰/۵۹	۶/۸۱	۳۸۲	۰/۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

فرضیه پنجم: انتقال و مکان‌یابی مناسب مشاغل مزاحم بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع کالا و خدمات در استان اردبیل تأثیر دارد.

در این پژوهش برای سنجش انتقال و مکان‌یابی مناسب مشاغل مزاحم بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع کالا و خدمات در استان اردبیل از سؤالات ۱۳، ۱۵، ۱۶ و ۱۷ پرسشنامه و آزمون t تک‌نمونه‌ای استفاده شده است. براساس نتایج برآورد مدل مطابق جدول ۱۲ و در سطح معناداری ۵ درصد، فرض H_0 آزمون رد شده و تأثیر انتقال و مکان‌یابی مناسب مشاغل مزاحم بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع کالا و خدمات در استان پذیرفته می‌شود. این موضوع با مطالعات حاتمی‌نژاد و عمران‌زاده (۱۳۸۹) و تویسرکانیان و همکاران (۱۳۹۴) مطابقت دارد. انتقال اصناف و صنایع آلاینده به تفکیک و به‌صورت مرحله‌ای و به‌ترتیب تقدم و تأخر (با توجه به شدت آلاینده‌گی) به مناطق خارج از شهر، تعیین محل جدید و مناسب برای استقرار مشاغل مزاحم در استان، تأمین زیرساخت‌های لازم (آب، برق، گاز و ...) برای انتقال اصناف و مشاغل و همچنین استفاده از قوه قهریه برای انتقال مشاغل و اصناف مزاحم مواردی هستند که براساس نتایج تحقیق، تأثیر معنادار بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع کالا و خدمات در استان دارا می‌باشند. زیرا انتقال اصناف و صنایع آلاینده به تفکیک و به‌صورت مرحله‌ای و به‌ترتیب تقدم و تأخر (با توجه به شدت آلاینده‌گی) به مناطق خارج از شهر نیز نقش کلیدی در ساماندهی اصناف در استان اردبیل دارد. این امر زمانی بهتر و کاراتر صورت می‌پذیرد که تأمین زیرساخت‌های لازم (آب، برق، گاز و ...) در انتقال مشاغل نیز مدنظر قرار گیرد.

جدول ۱۲. تأثیر انتقال و مکان‌یابی مناسب مشاغل مزاحم بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع کالا در استان اردبیل و مقدار آماره t

متغیر مورد بررسی	ضریب	انحراف استاندارد	مقدار آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری
انتقال و مکان‌یابی مناسب مشاغل مزاحم	۱/۹۸	۰/۹۵	۲/۰۸	۳۸۲	۰/۰۴

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

فرضیه ششم: تسریع در صدور پروانه فعالیت و مجوز کسب و نظارت بر فعالیت اصناف و جریمه اصناف فاقد پروانه در استان بر اصلاح نظام توزیع کالاها و خدمات در استان اردبیل تأثیر معنادار دارد.

برای آزمون این فرضیه از سؤالات ۸ و ۱۸ پرسشنامه استفاده شده است. براساس نتایج آزمون t تک‌نمونه‌ای و در سطح معناداری ۵ درصد، تسریع در صدور پروانه فعالیت و مجوز کسب و نظارت بر فعالیت اصناف و جریمه اصناف فاقد پروانه در استان بر اصلاح نظام توزیع کالاها و خدمات در استان اردبیل تأثیر معنادار داشته و فرض H_0 مبنی بر معنادار نبودن تأثیر آن رد می‌گردد. تسریع در صدور پروانه فعالیت و مجوز کسب در استان ضمن گسترش شبکه اصناف و

مشاغل و افزایش تعداد افراد شاغل در این حوزه‌ها، سطح فعالیت‌های غیرقانونی و بدون پروانه و مجوز را در استان کاهش می‌دهد. این امر نیز ساماندهی اصناف در استان اردبیل را تسهیل نموده و آن را کاراتر می‌کند. همچنین نظارت بر فعالیت اصناف و جریمه اصناف فاقد پروانه در استان نیز قطعاً بر سطح فعالیت و ساماندهی اصناف تأثیر دارد. چرا که نظارت باعث می‌گردد تا اصناف فعالیت‌های خود را شفاف‌تر و قانونمندتر کنند. این امر نیز به نوبه خود ساماندهی اصناف را تسهیل خواهد کرد. این نتیجه با یافته‌های قلی‌پور (۱۳۹۴) و بهشتی‌سرشت و همکاران (۱۳۹۴) مطابقت دارد.

جدول ۱۳. تأثیر تسریع در صدور پروانه فعالیت و مجوز کسب و نظارت بر فعالیت اصناف و جریمه اصناف فاقد پروانه در استان و مقدار آماره t

متغیر مورد بررسی	ضریب	انحراف استاندارد	مقدار آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری
تسریع در صدور پروانه فعالیت و مجوز کسب و نظارت بر فعالیت اصناف	۲/۴۵	۰/۷۸	۳/۱۴	۳۸۲	۰/۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

فرضیه هفتم: اعطای مشوق‌ها و تخفیف‌های مالیاتی مشاغل و تسریع در اعطای تسهیلات بانکی به اصناف، بر اصلاح نظام توزیع کالاها و خدمات در استان اردبیل تأثیر معنادار دارد.

برای آزمون این فرضیه نیز از سؤالات ۹ و ۱۰ پرسشنامه استفاده شده است. براساس نتایج آزمون t تک‌نمونه‌ای و در سطح معناداری ۵ درصد، اعطای مشوق‌ها و تخفیف‌های مالیاتی مشاغل و تسریع در اعطای تسهیلات بانکی به اصناف بر اصلاح نظام توزیع کالاها و خدمات در استان اردبیل تأثیر معنادار داشته و بر این اساس فرض H_0 مبنی بر معنادار نبودن تأثیر آن رد می‌گردد. زیرا اعطای مشوق‌ها و تخفیف‌های مالیاتی (تخفیف مالیات بر عملکرد) برای صنوف و مشاغل به‌عنوان یک ابزار تشویقی می‌تواند انگیزه اصناف برای فعالیت را افزایش داده و سطح همکاری آنان با دستگاه‌های ذی‌ربط و نظارتی را ارتقاء دهد. این موضوع با مطالعات مهدی‌زاده (۱۳۸۲) و حاتمی‌نژاد و عمران‌زاده (۱۳۸۹) مشابهت دارد.

جدول ۱۴. تأثیر اعطای مشوق‌ها و تخفیف‌های مالیاتی مشاغل و تسریع در اعطای تسهیلات بانکی به اصناف بر نظام توزیع کالاها و خدمات در استان و مقدار آماره t

متغیر مورد بررسی	ضریب	انحراف استاندارد	مقدار آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری
اعطای مشوق‌ها و تخفیف‌های مالیاتی مشاغل و تسریع در اعطای تسهیلات بانکی	۱/۷۱	۰/۸۶	۱/۹۸	۳۸۲	۰/۰۵

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

در انتها به‌منظور تعیین اهمیت و رتبه‌بندی راهکارهای موجود برای ساماندهی اصناف در استان اردبیل از آزمون فریدمن استفاده شده و نتایج آن در جدول ۱۵ گزارش شده است. با توجه به یافته‌های جدول، فرض H_0 (مبنی بر یکسان بودن میانگین تأثیر راهکارهای ساماندهی اصناف در استان اردبیل در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد می‌شود و نتیجه می‌گیریم که از بعد اهمیت و تأثیرگذاری، بین تأثیر راهکارهای ساماندهی اصناف در استان اردبیل تفاوت معناداری وجود دارد ($p=0/00$). بدین صورت که مطابق با جدول ۱۵، راهکار تسریع در صدور پروانه فعالیت و مجوز کسب در استان با میانگین (۳/۹۴)، در رتبه اول، راهکار اصلاح قوانین نظام صنفی و تقویت و ساماندهی اصناف در

بررسی روش‌ها و شیوه‌های ساماندهی اصناف / شکوهی‌فرد

سطح کل کشور با میانگین (۳/۸۹) در رتبه دوم، راهکار نظارت بر فعالیت اصناف و جریمه اصناف فاقد پروانه در استان با میانگین (۳/۸۱) در رتبه سوم، راهکار اعطای مشوق‌ها و تخفیف‌های مالیاتی (تخفیف مالیات بر عملکرد) برای صنوف و مشاغل با میانگین (۳/۷۲) در رتبه چهارم و راهکار همکاری و مشارکت سایر ارگان‌ها از جمله شهرداری‌ها، سازمان بازرسی و ... با سازمان صنعت معدن و تجارت با میانگین (۳/۵۱) در رتبه پنجم قرار دارند.

جدول ۱۵. نتایج آزمون فریدمن برای تعیین معناداری رتبه‌بندی‌ها و اولویت‌بندی راهبردهای سازماندهی اصناف در استان اردبیل

میانگین	راهکارها
۳/۹۴	تسریع در صدور پروانه فعالیت و مجوز کسب در استان
۳/۸۹	اصلاح قوانین نظام صنفی و تقویت و ساماندهی اصناف در سطح کل کشور
۳/۸۱	نظارت بر فعالیت اصناف و جریمه اصناف فاقد پروانه در استان
۳/۷۲	اعطای مشوق‌ها و تخفیف‌های مالیاتی (تخفیف مالیات بر عملکرد) برای صنوف و مشاغل
۳/۵۱	همکاری و مشارکت سایر ارگانها از جمله شهرداری‌ها، سازمان بازرسی و ... با سازمان صنعت معدن و تجارت
۳/۴۳	حذف قوانین و مصوبات دست و پا گیر و تسهیل و بهبود محیط کسب و کار
۳/۲۵	تعیین محل جدید و مناسب برای استقرار مشاغل مزاحم در استان
۳/۱۱	انتقال اصناف و صنایع آلاینده به تفکیک و به صورت مرحله‌ای و به ترتیب تقدم و تاخر (با توجه به شدت آلایندگی) به مناطق خارج از شهر
۲/۹۶	افزایش تخصص و مهارت نیروی انسانی به‌واسطه آموزش اصناف در استان
۲/۸۵	کاهش قدرت مانور دلالان و واسطه‌ها و حداقل کردن آن
$p=۰/۰۰$	$df=۸$ $\chi^2=۱۳۱/۸$ $n=۳۸۴$

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

نتیجه‌گیری

اصناف، بزرگترین بخش نظام اقتصادی کشور و از جمله بنگاه‌های اقتصادی کوچک و متوسط به شمار می‌روند که بخش اعظمی از نظام تولید، توزیع و خدمات را به خود اختصاص داده‌اند. اصناف از جمله حوزه‌های نقش‌آفرین در زمینه اصلاح شبکه توزیع هستند؛ به طوری که، تمامی برنامه‌های تنظیم بازار طی سال‌های گذشته و در حال حاضر، بر عهده این بخش بوده است. با وجود نقش پررنگ اصناف در اقتصاد کشور، مشکلاتی که در اتحادیه‌های صنفی وجود دارد باعث شده تا اصناف نتوانند نقش و وظایف خود را در نظام توزیع به خوبی انجام دهند. از این‌رو پژوهش حاضر درصدد یافتن راهکارها و شیوه‌های ساماندهی اصناف در استان اردبیل می‌باشد. بدین ترتیب در این تحقیق، از طریق پرسشنامه، نظریات مدیران اصناف، کارشناسان این حوزه و دیگر صاحب‌نظران گردآوری شده، سپس با استفاده از معیار لیکرت این پرسشنامه‌ها کمی شده و با استفاده از نرم‌افزار SPSS داده‌های کمی شده تجزیه و تحلیل گردیده‌اند. همچنین براساس آزمون فریدمن، راهکارهای پیشنهادی برای ساماندهی اصناف در قالب پرسشنامه الویت‌بندی شد تا میزان اهمیت این راهکارها نیز مشخص گردد. که به طور اجمالی نتایج حاصل از پژوهش پیش‌رو به قرار ذیل می‌باشند: _ در سطح معناداری ۵ درصد، تأثیر عوامل کلان اقتصادی کشور بر ساماندهی اصناف در استان اردبیل معناداری می‌باشد. _ عوامل ویژه استان در سطح معناداری ۵ درصد تأثیر مثبت و معنادار بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع در استان اردبیل دارا می‌باشند. _ در سطح معناداری ۵ درصد، محیط کسب و کار کشور بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع در استان اردبیل تأثیری معنادار دارد. _ در سطح معناداری ۵ درصد، عوامل کلان اقتصادی و عوامل ویژه استان بر اصلاح و ساماندهی نظام توزیع کالا در استان اردبیل تأثیری معنادار دارا می‌باشند. _ در سطح معناداری

۵ درصد، انتقال و مکان‌یابی مناسب مشاغل مزاحم بر ساماندهی اصناف و اصلاح نظام توزیع کالا و خدمات در استان تأثیر مثبت و معنادار دارد. _ در سطح معناداری ۵ درصد، تسریع در صدور پروانه فعالیت و مجوز کسب و نظارت بر فعالیت اصناف و جریمه اصناف فاقد پروانه در استان بر اصلاح نظام توزیع کالاها و خدمات در استان اردبیل تأثیر معناداری دارد. _ در سطح معناداری ۵ درصد، اعطای مشوق‌ها و تخفیف‌های مالیاتی مشاغل و تسریع در اعطای تسهیلات بانکی به اصناف بر اصلاح نظام توزیع کالاها و خدمات در استان اردبیل تأثیری معنادار دارد.

در انتها، با استفاده از آزمون فریدمن یکسان بودن میانگین تأثیر راهکارهای ساماندهی اصناف در استان اردبیل در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد گردید. براساس نتایج این آزمون، راهکار تسریع در صدور پروانه فعالیت و مجوز کسب در استان با میانگین (۳/۹۴)، راهکار اصلاح قوانین نظام صنفی و تقویت و ساماندهی اصناف در سطح کل کشور با میانگین (۳/۸۹)، راهکار نظارت بر فعالیت اصناف و جریمه اصناف فاقد پروانه در استان با میانگین (۳/۸۱)، راهکار اعطای مشوق‌ها و تخفیف‌های مالیاتی (تخفیف مالیات بر عملکرد) برای صنوف و مشاغل با میانگین (۳/۷۲) و راهکار همکاری و مشارکت سایر ارگان‌ها از جمله شهرداری‌ها، سازمان بازرسی و ... با سازمان صنعت معدن و تجارت با میانگین (۳/۵۱) در الویت‌های اول تا پنجم قرار گرفتند.

به‌طور کلی با استفاده از نتایج تحقیق، پیشنهادات زیر را می‌توان ارائه نمود: _ تسریع در روند صدور مجوز فعالیت و کسب و کارها. _ اصلاح قوانین نظام صنفی و تقویت و ساماندهی اصناف در سطح کل کشور. _ نظارت‌های مستمر و موثر بر فعالیت اصناف و جریمه اصناف فاقد مجوز. _ اعطای مشوق‌ها و تخفیف‌های مالیاتی (تخفیف مالیات بر عملکرد) برای صنوف و مشاغل. _ همکاری و مشارکت سایر ارگان‌ها از جمله شهرداری‌ها، سازمان بازرسی و ... با سازمان صنعت، معدن و تجارت. _ حذف قوانین و مصوبات دست و پا گیر و تسهیل و بهبود محیط کسب و کار. _ تعیین مکان‌های جدید و مناسب برای استقرار مشاغل مزاحم. _ انتقال اصناف و صنایع آلاینده به تفکیک و به صورت مرحله‌ای و به ترتیب تقدم و تاخر (با توجه به شدت آلودگی) به مناطق خارج از شهر. _ افزایش تخصص و مهارت نیروی انسانی به‌واسطه آموزش اصناف.

منابع

- الفتی، جلال؛ رنگریز، حسن؛ و احمدی، کیومرث. (۱۳۹۹). مدلسازی توسعه شرکت‌های تعاونی صنعتی با استفاده از معادلات ساختاری (مورد مطالعه: وزارت کار، رفاه و تعاون اجتماعی)، مدیریت صنعتی، ۱۵(۵۲)، ۱۳۹-۱۲۵.
- اتاق اصناف. (۱۳۹۴). نقش اصناف در رشد اقتصادی.
- اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران. (۱۳۹۵). سیستم‌های پخش و توزیع.
- بهشتی‌سرشت، محسن؛ رحیمی، عبدالرفیع؛ و آدینه‌وند، مسعود. (۱۳۹۴). جایگاه بازاریان و اصناف در تحولات سیاسی اقتصادی ایران از کودتای رضاخان تا دهه نخست سلطنت رضاشاه (۱۲۹۹ تا ۱۳۱۰ ش/۱۹۲۰ تا ۱۹۳۱ م)، پژوهش‌های تاریخی (مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی اصفهان)، ۵۱(۳)، ۳۸-۱۹.
- تقی‌زاد فانی، ابوالقاسم؛ قدسی، پیمان؛ و بساک، سعید. (۱۴۰۱). مدل تصمیم‌گیری چندمعیاره برای انتخاب مکان‌های مناسب برای صنایع بر اساس روش‌های Fuzzy-Gis و Swara (مطالعه موردی: استان کرمانشاه)، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای اقتصادی، ۳(۹)، ۹۶-۷۷.
- تویسرکانیان، مهدی؛ باوندی، کوروش؛ کدخداسه قلعه، علی؛ و چناری، هادی. (۱۳۹۴). ساماندهی اصناف و مشاغل مزاحم و آلاینده در پیشبرد اهداف مدیریت توسعه پایدار شهری، هفتمین کنفرانس ملی برنامه‌ریزی و مدیریت شهری با تأکید بر راهبردهای توسعه شهری، تهران.

بررسی روش‌ها و شیوه‌های ساماندهی اصناف / شکوهی‌فرد

چراغی، داوود. (۱۳۸۵). تحلیل اقتصادی- مدیریتی برگزاری نمایشگاه‌های عرضه مستقیم کالا و حراج در واحدهای صنفی در متون اقتصادی و مدیریتی، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، تهران.

چراغی، داوود. (۱۳۸۷). بررسی وضعیت نظام توزیع کالا و خدمات در ایران، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، تهران.

حاتمی‌نژاد، حسین؛ و عمران‌زاده، بهزاد. (۱۳۸۹). بررسی، ارزیابی و پیشنهاد سرانه فضای سبز شهری: نمونه موردی کلانشهر مشهد، جغرافیا، ۸(۲۵)، ۶۷-۸۵.

حاجیان‌پور، حمید؛ و تاجداری، زینب. (۱۳۹۲). جایگاه اصناف در نظام سیاسی، اقتصادی و اجتماعی ایران از دوران صفویه تا انقلاب اسلامی، پارسه، ۲۰، ۳۵-۶۲.

شوی، فرانسواز. (۱۳۹۲). شهرسازی تخیلات و واقعیات، ترجمه سید محسن حبیبی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

عابدینی، علی. (۱۳۹۷). شناسایی و بررسی عوامل مؤثر بر کارآیی کانال‌های توزیع کالا، نخستین کنفرانس ملی تحقیق و توسعه در مدیریت و اقتصاد مقاومتی، تهران.

عیوضلو، حسین؛ و ارباب، جواد. (۱۳۸۹). اصلاح ساز و کار نظام صنفی عرضه و تقاضای کالا و خدمات در پرتو آموزه‌های اسلام، مطالعات اقتصاد اسلامی، ۳(۱)، ۳۲-۵.

قلی‌پور، سمانه. (۱۳۹۴). ساماندهی اصناف بدون پروانه کسب در کشور: دلایل و راهکارها، بررسی‌های بازرگانی، ۱۳(۷۴)، صص ۳۵-۶۳.

گروه نرم‌افزاری آسه (بی‌تا)، بررسی انواع سیستم‌های پخش و توزیع. <https://www.acesoft.ir> مرکز پژوهش‌های مجلس. (۱۳۸۲). قانون نظام صنفی کشور.

مهدی‌زاده، جواد. (۱۳۸۲). برنامه‌ریزی راهبردی توسعه شهری، تجربیات اخیر جهانی و جایگاه آن در ایران، مرکز تحقیقات و مطالعات معماری و شهرسازی ایران.